

CENT ANYS D'UNA VILA ESPLÈNDIDAMENT NARRATS

El món perdut de Jesús Moncada

Si l'obra de Jesús Moncada ja havia desensopit l'atenció dels crítics amb els llibres de contes «Històries de la mà esquerra» (1981) i «El cafè de la granota» (1985), la seua primera novel·la, «Camí de sirga» sembla haver mobilitzat també els lectors.

zares en castellà, tu mateix. ¿És molt forta la impressió de no poder passejar pels carrers que t'han vist créixer, de no poder tornar-hi?

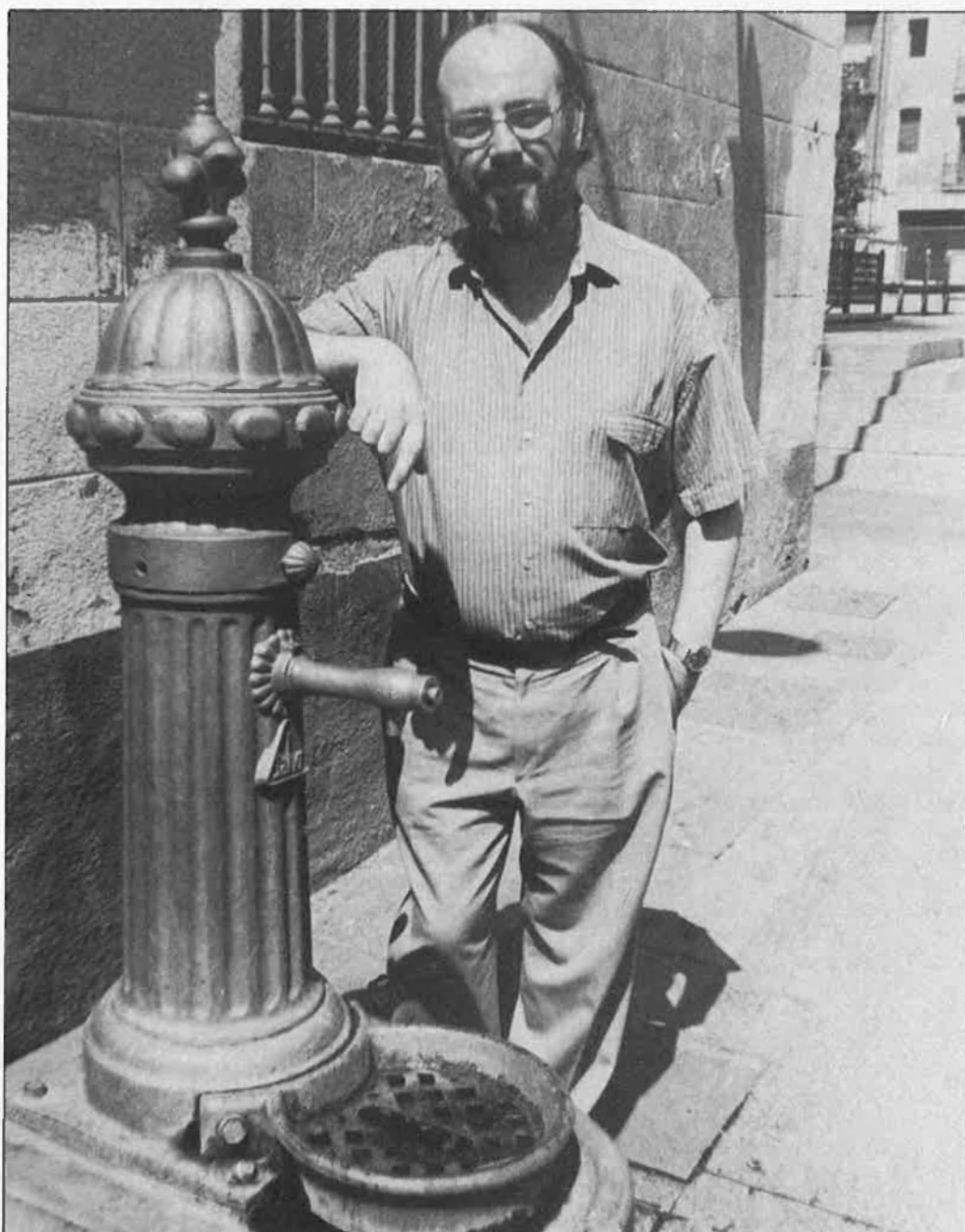
—Sí, aquesta és una de les coses més punyents de la història, perquè la gent, quan vol recordar i torna al lloc on va viure, on va néixer i va transcórrer la seva infantesa, encara que la gent hagi canviat i que tot sigui diferent, perquè el temps passa, el que sí que trobarà és l'espai físic on es va moure... Sempre podrà reconstruir o intentar reconstruir el que va ser el seu món, però nosaltres això no ho tenim, ha de-

Xulio Ricardo Trigo

iQui ho hauria dit! Segons tots els calendaris, devíem delectar-nos amb una primavera resplendent i, lluny d'això, el cel presentava un aspecte paorós, com gola de llop a punt de tancar-se. Havia quedat amb Jesús Moncada en una cafeteria de la part alta; vaig pensar que no hi hauria perill, doncs, que l'aigua ens negués el camp de joc com en un dels seus millors contes: «Futbol de ribera». Malgrat tot, si el cel no s'estritllava i el xàfec complia l'amenaça abans que jo arribara, potser em veuria obligat a practicar l'antic art de la navegació com molts dels personatges de *Camí de sirga*, habitants d'una vila condemnada a romandre eternament sota les aigües.

La susdita vila, molts ho deuen haver endevinat, és Mequinensa, una població que va gaudir d'una primera meitat de segle pròspera, plena de possibilitats, i després es va veure abocada a una decadència sense retorn. Però ara, Mequinensa forma ja part de les geografies mítiques d'origen literari: la Yoknapatawpha de Faulkner, el Macondo de García Márquez, la Región de Benet i un llarg etcètera...

—Sembla de moda haver nascut en pobles que ja no existeixen. El Julio Llama-

«Aleshores el català era una llengua de les catacumbes.»

DOMÈNEC UMBERT

«García Márquez no és l'escriptor sud-americà que més m'interessa.»

saparegut completament; fins i tot, al contrari d'altres llocs, van destruir el poble. Crec que només queden un parell de cases en peu sota les aigües.

—El lector pot pensar que publiques relativament tard. Històries de la mà esquerra apareix l'any 1981, encara que, crec, hi ha una edició anterior no gaire coneguda...

—És cert; la primera versió va guanyar el premi Joan Santamaria l'any 71 i es va publicar el 1973, un dels finalistes havia estat Josep Vallverdú. L'edició de 1981 té més contes i la vaig revisar molt. De tota manera, l'any 73 això encara era un desert i el llibre va passar sense més.

—L'etiqueta d'escriptor tardà és inexacta, ¿oi?

—¡És clar! És un mite que no sé per què s'ha creat, jo he escrit des de sempre. No obstant, el descobriment del català com a llengua de cultura va ser poc abans de venir a Barcelona. Cal situar-se en l'època, el ple franquisme, quan en català pràcticament no es publicava res, era una llengua de les catumbes. Per a mi va ser una gran sor-

presa veure que aquella llengua, la meua llengua paterna, podia ser un instrument literari; el problema que havia tingut en castellà és que mai, mai no em trobava a gust, les paraules no volien dir res.

—Abans m'has dit que has estat també pintor.

—Sí, vaig pintar durant uns quants anys, el que passa és que ara ja fa set o vuit anys que tinc els pinzells abandonats per raons de temps.

—¿Però vas fer exposicions?

—Sí, però no sóc el pintor que escriu ni l'escriptor que pinta, això ho tinc claríssim, la plàstica i la literatura són dues coses diferents, completament diferents.

—Des del començament, quasi tota la teua obra s'inscriu dins d'un món peculiar que fa pensar en altres geografia mitiques ja esmentades. Crees un món propi, però al mateix temps és un món real. ¿Com es duen els dos?

—¡Bé, bé! Un escriptor, quan explica el seu món, encara que sigui real, el transforma conscient o inconscientment; de fet, a l'hora de traduir aquest món a les pàgines d'un llibre, si és un

creador o intenta ser-ho, aquest material agafa unes formes determinades que no tenen per què ser un reflectit fotogràfic de la realitat.

—Sovintegen els crítics que et busquen arrels entre els escriptors sud-americans. ¿Què l'has llegida molt, aquesta literatura?

—No. És una pregunta inevitable —riu—, però jo sempre dic que la veritat és que no. Jo penso que m'han influït més *Bearn* o *Il gattopardo* o qualsevol altra cosa europea que no els sud-americans. A més, una referència que n'han cercat alguns, García Márquez, no és l'escriptor sud-americà que més m'interessa. M'interessa molt més Carpentier, sobretot el d'*El siglo de las luces*.

—Però pense que, si la crítica ha buscat aquestes referències, és més per la impressió formal que transmet la novel·la, que al segle XX ha estat molt utilitzada pels sud-americans. També és cert que ells beuen del Tirant lo blanch, d'El Quijote i de tota una tradició europea, però els sud-americans van colpir molt fa uns anys i això sempre queda.

—És clar, però vull dir-te que no hi ha cap propòsit deliberat i crec que tampoc cap influència conscient. Jo tenia un món per explicar, situat dins d'un context històric determinat, sense que hagi volgut fer cap novel·la històrica, i amb un riu al mig. L'estructura, doncs, és una conseqüència lògica del que volia contar, la destrucció de la vila, on, naturalment, afloraren tota una sèrie de coses del passat.

—També pot ser que el nostre desconeixement d'altres literatures ens impedisca esbrinar altres opcions. Has citat *Il gattopardo* i crec que és un exemple perfecte de novel·la molt anomenada i no gaire llegida.

—Sí, tens raó. A mi *Il gattopardo* és possiblement la novel·la que més m'ha influït a l'hora d'evocar un món desaparegut, un món perdut, però no vaig tenir present cap model. El *Camí de sirga* significa tres anys de la meua vida i, encara que l'estructura general s'hi ha mantingut, el cos de la novel·la ha canviat molt. Però això de les influències em fa molta gràcia perquè me n'han buscat algunes d'increïbles, centroeuropees i de gent que no l'he llegida mai...

—Això, ho deia sempre Cortázar, que estava espantat per tot el que, segons els crítics, havia llegit.

—Bé, jo crec que qualsevol dia em trobaran influències d'algun escriptor esquimal, però ¿què hi farem?

Jesús Moncada parla amb molt

apassionadament, però també escolta, es deixa conduir per camins potser massa petjats durant els últims mesos. Al carrer, el xàfec no s'ha fet esperar i la pluja fa que les cases adquiren una lluentor aclaparadora. Diu que no li produeix irritació la pregunta dels sud-americans, que hi ha la relació amb García Márquez dels cents anys d'una vila, però aquest és el límit de la memòria de les persones que ha conegut, el límit on la memòria arriba.

—¿No hi ha cap treball de documentació darrere el Camí de sirga?

—No, no n'hi ha cap. Hi ha moltes hores de conversa; els esdeveniments històrics dels quals parlo al *Camí de sirga* sempre responen a la idea que en té la persona del poble que els ha patit, no la visió que pugui tenir l'historiador.

—Resulta difícil a hores d'ara trobar-se amb escriptors que ocupen tres anys per fer una novel·la. ¿Com naix en tu aquesta idea de novel·la total que pense que és Camí de sirga?

—Bé, és un llibre que jo somiava des de fa molt, un d'aquests llibres que imagines que un dia t'hi posaràs. Tenia notes i fa anys que hi pensava, però em faltava el temps. Fa pocs anys, per circumstàncies extraliteràries, vaig poder dedicar al llibre més hores de les que li hauria pogut dedicar en circumstàncies normals.

—Una altra qüestió és la creació de personatges, molt importants dins la teva obra, per exemple *Madamfransuà*, *Mister Oliver Wilson*, *Arquímedes Quintana* o molts d'altres. Són personatges que no s'obliden...

—Evidentment responen a característiques de gent de la Ribera o fins i tot a estaments. A l'hora d'explicar la vila, forçosament s'havia de parlar dels burgesos propietaris de les mines, la base econòmica més important de la vila, i també dels minaires, ¡és clar!; després, la navegació fluvial, perquè era la via de transport del carbó i havia estat, des de la prehistòria, la via de comunicació d'aquella zona.

—Hi ha un personatge fascinant, *Estefania d'Albera*, sobretot per la manera que té de prostituir-se per saber, perquè li conten històries. És un bon exemple de la necessitat de l'ésser humà per la ficció, per la novel·la. ¿Ho havies pensat quan vas crear l'anècdota de l'Estefania?

—No, suposo que a l'hora de crear hi ha moltes coses que un fa de manera inconscient, que li surten justament pel fet de narrar. El *Camí de sirga* no era una estructura de pedra; jo vaig fer una estructura, però després els perso-

natges van agafar la seva pròpia dinàmica dins del llibre, passant de secundaris a privilegiats o al contrari, per exemple, la minyona de la casa de Torres al principi havia de ser una minyona més i ja veus...

—Vas deixar viure la novel·la dins d'ella mateixa.

—Sí, vaig deixar-la com un creixement viu. Controlant-la, ¡és clar!, perquè si no, amb la quantitat de personatges i de situacions que n'hi ha, de seguida s'hauria convertit en una cosa caòtica.

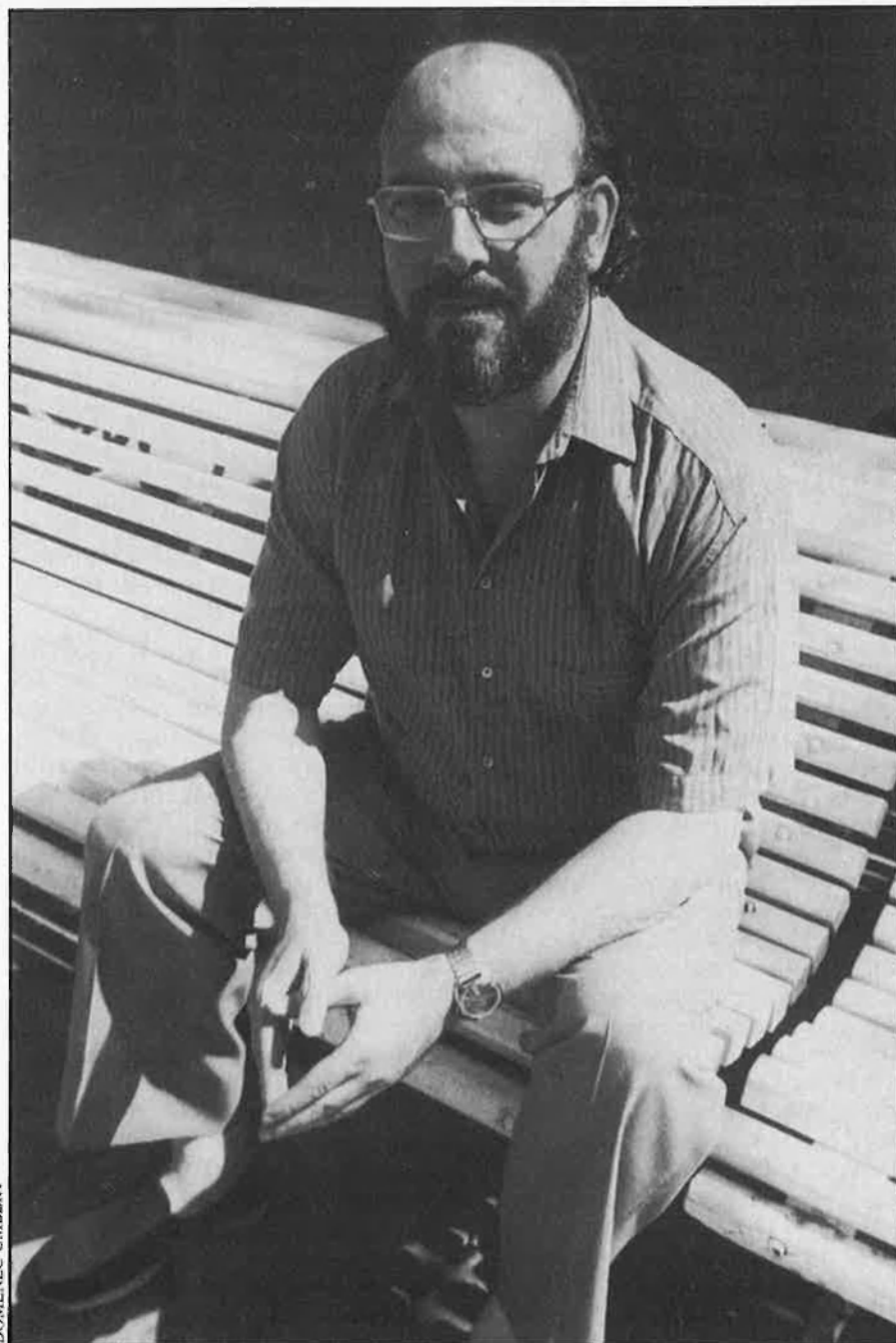
—Això et deu haver costat.

—Sí, perquè a més he anat arrodonint-la sense prendre notes.

—¡M'admires!

—No ho dic per admirar-te, simplement no portava un fitxer, tenia el llibre al cap contínuament. Això no vol dir que de tant en tant no tornés endarrere per veure com havia estat tractat el personatge, sobretot amb els secundaris, perquè, clar, n'hi ha tants que de sobte va i t'oblidaves del nom d'algú.

Finalment s'ha asserenat la tarda, però la conversa amb l'autor de *Camí de sirga* fa l'efecte d'estar al seu inici, d'haver-hi mil temes sobre els quals parlar. Moncada dirigeix també la seua vida per la difícil vessant de la traducció: Ofici mal retribuït, sens dubte, ens diu, sempre amb un somris a flor de llavis. □

DOMÈNEC UMBERT

«És un llibre que jo somiava des de fa molts anys.»